

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen esityksen johdosta sosiaalihuoltolaiksi

Eduskunta on 29 päivänä syyskuuta 1981 lähettänyt sosiaalivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 102 (1981 vp.).

Samassa tarkoituksessa eduskunta on lähettänyt valiokuntaan 24 päivänä toukokuuta 1979 ed. P. Vennamon ym. lakialoitteen n:o 381 (1979 vp.) laiksi vähimmäistoimeentulon turvaamisesta.

Tässä yhteydessä valiokunta on päättänyt myös ottaa käsiteltäväksi eduskunnan 12 päivänä kesäkuuta 1979 valiokuntaan lähettämät ed. Ahteen ym. toivomusaloitteen n:o 1159 (1979 vp.) yleisen toimeentulotakuun aikaansaamisesta, ed. Kaupin ym. toivomusaloitteen n:o 1267 (1979 vp.) yleisen sosiaalipalvelulain säätämisestä ja ed. M. Puhakan ym. toivomusaloitteen n:o 1405 (1979 vp.) uuden sosiaalihuoltolain aikaansaamisesta.

Hallituksen esityksestä on eduskunnan päätöksen mukaisesti pyydetty perustuslakivaliokunnan lausunto (n:o 7/1981 vp.), joka on tämän mietinnön liitteenä.

Asiantuntijat

Asian johdosta ovat olleet kuultavina kanslia-päällikkö Kari Puro, osastopäällikkö Pekka Ojala, osastopäällikkö Markus Onnela, osastopäällikkö Matti Marjanen, suunnittelupäällikkö Markku Lehto, apulaisosastopäällikkö Berndt Långvik, hallitusneuvos Risto Jaakkola, hallitussihteeri Greta Bergestad, hallitussihteeri Anne Manninen, hallitussihteeri Raimo Salonen, taloussihteeri Esko Tainio, ylitarkastaja Kyösti Suonoja ja esittelijä Martti Lähteinen sosiaalija terveysministeriöstä, budjettineuvos Tauno Ylinen valtiovarainministeriöstä, pääsihteeri Arto Laitinen sisäasiainministeriöstä, ylijohtaja Klaus Tapani maa- ja metsätalousministeriöstä, toimistopäällikkö Antti Toivonen kauppa- ja

teollisuusministeriöstä, pääjohtaja Margit Eskman, ylitarkastaja Riitta Wirkkala ja psykologi Sirpa Taskinen sosiaalihuoltokannasta, pääjohtaja Erkki Kivalo ja apulaisosastopäällikkö Jarkko Eskola lääkintöhallituksesta, toimistopäällikkö Reino Kanerva työsuojeluhallituksesta, toimistopäällikkö Aatos Lämsä elinkeinohallituksesta, osastopäällikkö Matti Rajala Uudenmaan lääninhallituksesta, osastopäällikkö Armas Istanmäki Keski-Suomen lääninhallituksesta, osastopäällikkö Jouko Mäkelä Oulun lääninhallituksesta, osastopäällikkö Jyrki Kivistö ja apulaisosastopäällikkö Torsten Widén Suomen Kaupunkiliitosta, varatoimitusjohtaja Eero Koivukoski, toimistopäällikkö Aulis Vintturi ja lakimies Taisto Ahvenainen Suomen Kunnallisliitosta, varatuomari Erik Nylund Finlands svenska kommunförbundet, johtaja Heikki Simola Sairaaliitosta, apulaiskaupunginjohtaja Anna-Liisa Hyvönen ja apulaiskaupunginjohtaja Pentti Pusa Helsingin kaupungista, kaupunginjohtaja Pertti Vainionpää ja sosiaalijohtaja Erkki Torppa Nurmeksen kaupungista, kaupunginjohtaja Antti Koskinen ja sosiaalijohtaja Pentti Pesonen Harjavallan kaupungista, kunnanjohtaja Harry Bundas ja sosiaalisihhteeri Lea Granqvist Kemiön kunnasta, sairaalanjohtaja Arvo Relander, liittohallituksen varapuheenjohtaja Antti Moisio ja toimistopäällikkö Seppo Tuomola Helsingin yliopistollisesta keskussairaala, johtajalääkäri Terttu Arajärvi ja talousjohtaja Pentti Väänänen Lastenlinnan sairaalan kuntainliitosta, sosiaaliasiainsihhteeri Lauri Kaarisalo Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, lakimies Soile Salovaara Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitosta, sosiaaliasiainsihhteeri Kai Libäck Akava ry:stä, varatuomari Mikko Hurmalainen Suomen Työntekijäin Keskusliitosta, apulaisjohtaja Kalervo Juurinen Kunnallisesta sopimusvaltuuskunnasta, liittosihhteeri Jouni Riskilä Kunnallisten Työntekijäin

ja Viranhaltijain Liitosta, toiminnanjohtaja Markku Äärimaa ja varatuomari Arno Schrey Suomen Lääkäriliitosta, osastopäällikkö Maija Anttila Suomen Sairaanhoidajaliitosta, puheenjohtaja Salme Pihl Suomen Apuhoitajaliitosta, sosiaali- ja terveysjohtaja Jaakko Tuomi Sosiaalityöntekijäin Liitosta, toiminnanjohtaja Terttu Akselin Suomen Lastentarhanopettajain Liitosta, psykologi Ritva Nupponen Suomen Psykologiliitosta, johtaja Marjatta Halkilahti Kunnalliskotien Johtajien Yhdistyksestä, toiminnanjohtaja Markku Ruuhonen ja hallituksen jäsen Aulis Pirinen Sosiaaliturvan Keskusliitosta, puheenjohtaja Heikki Koski ja toiminnanjohtaja Kalle Justander Lastensuojelun Keskusliitosta, toiminnanjohtaja Ilkka Väänänen ja talousjohtaja Kaimo Rytönen Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, toimitusjohtaja Elina Rautanen Pelastakaa Lapset ry:stä, toiminnanjohtaja Tertta Sundholm Vanhustyön Keskusliitosta, osastopäällikkö Heimo Taskinen Invalidiliitosta, toiminnanjohtaja Erkki Mänttari Invalidisäätiöstä, puheenjohtaja Heikki Helminen ja yleissihteeri Pertti Rajala Kehitysvammaliitosta, johtaja Juhani Tuhkanen Pohjois-Karjalan palvelutalosta, puheenjohtaja Kalle Könkkölä Kynnys ry:stä, hallituksen puheenjohtaja Pekka Kurvinen ja apulaisjohtaja Mauno Talvitie Rinnekotisäätiöstä, pääsihteeri Jouko Vasama Sosiaali- ja Terveysjärjestöjen Yhteistyöyhdistyksestä, johtaja Eila Heiskanen Haukkalan lasten psykiatrisesta hoitolaitoksesta, varapuheenjohtaja Jyrki Penanen ja neuvottelukunnan jäsen Marjatta Hämmäläinen Kasvatusneuvolain neuvottelukunnasta sekä puheenjohtaja Iiris Salo, lastenpsykiatri Hellevi Kurki ja koulutoimenjohtaja Esko Lämäsä Suomen Kasvatusneuvolain Liitosta.

Hallituksen esitys

Hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen tarkoituksena on uudistaa sosiaalihuollon keskeistä lainsäädäntöä siten, että turvataan kuntien sosiaalihuollon toiminnalliset, hallinnolliset ja taloudelliset edellytykset ja luodaan siten pohja koko sosiaalihuollon kehittämiseksi. Esityksellä pyritään yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelua ja valtionosuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta annetun hallituksen esityksen kanssa sosiaalihuollon entistä tasapainoisempaan kehittämiseen toisaalta siten, että kuntien väliset taloudelliset erot eivät estäisi riittävän perustoimeentulon ja sosi-

aalipalvelujen turvaamista kansalaisille ja toisaalta siten, että sosiaalihuollon palvelukokonaisuutta voitaisiin laajentaa ja kehittää paikallisten olojen kannalta parhaalla tavalla. Lakiehdotukseen sisältyy tämän mukaisesti sosiaalihuollon hallinnon lisäksi toimeentuloturva ja sosiaalipalveluja koskevat yleiset säännökset. Sosiaalihuoltolaki tulisi ehdotuksen mukaan toimimaan runkona, joka olisi pohjana muun sosiaalihuollon kehittämiseksi.

Esityksellä pyritään parantamaan sosiaalihuollon mahdollisuuksia sosiaalisten ongelmien syntymisen ehkäisyyn ja omatoimisen suoriutumisen edistämiseen. Lakiehdotuksen avulla on niin ikään tarkoitus tarjota aiempaa paremmat mahdollisuudet kehittää sosiaalihuoltoa sekä sisällöltään että toimintamodoiltaan sosiaalihuollon uusien tehtävien ja tavoitteiden mukaisesti.

Lakiehdotus on laadittu siten, että se muodostaa kiinteän kokonaisuuden sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lakiehdotuksen sekä siihen liittyvien muiden lainmuutosehdotusten kanssa. Sosiaalihuoltolain voimaantulo edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain samanaikaista voimaantuloa. Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1984 alusta lukien.

Aloitteet

Lakialoitteessa n:o 381 (1979 vp.) ehdotetaan säädettäväksi erityinen laki vähimmäistoimeentulon turvaamisesta. Aloitteeseen sisältyvässä lakiehdotuksessa vähimmäistoimeentulon rajaksi ehdotetaan 1 400 markkaa kuukaudessa. Vähimmäistoimeentuloturvan aikaansaamisesta aiheutuvat kustannukset ehdotetaan katettavaksi Kansaneläkelaitoksen ja muiden eläke- ja korvausrahastojen varoista, osittain myös valtion menoarviosta. Lakiehdotuksessa esitetään myös kansaneläkkeen vapaaehtoisen ikärajan alentamista 60 vuoteen, kuluttavissa ammateissa ja naisten osalta kuitenkin enintään 50 vuoteen.

Toivomusaloitteessa n:o 1159 (1979 vp.) ehdotetaan, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin yleisen toimeentulotakuun aikaansaamiseksi sosiaalihuoltolain aikaansaamisen yhteydessä.

Toivomusaloitteessa n:o 1267 (1979 vp.) ehdotetaan, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin yleisen sosiaalipalvelulain säätämiseksi.

Toivomusaloitteessa n:o 1405 (1979 vp.) ehdotetaan, että hallitus kiirehtisi sosiaalihuol-

tolain säätämistä sosiaali- ja terveysministeriön valmistaman sosiaalihuoltolakiehdotuksen pohjalta, kuitenkin niin, että lakiehdotukseen sisältyvä valtionosuusjärjestelmä ulotettaisiin kosemaan koko sosiaalihuoltoa.

Valiokunnan kanta hallituksen esitykseen

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä valiokunta pitää esitykseen sisältyvää lakiehdotusta tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena, minkä vuoksi valiokunta on asettunut pääosin lakiehdotuksen hyväksymisen kannalle. Valiokunta ehdottaa kuitenkin lakiehdotukseen tehtäväksi seuraavat muutokset:

Lakiehdotuksen 1 §:n 1 momenttiin valiokunta ehdottaa kielellisiä täsmennyksiä.

Lakiehdotuksen 5 §:n 2 momenttiin valiokunta ehdottaa kielellisiä täsmennyksiä. Pykälän 3 momenttia valiokunta ehdottaa tarkistettavaksi siten, että myös kuntainliiton liittohallitukseen, sen jaostoon ja liittohallituksen alaiseen viranhaltijaan sovellettaisiin, mitä sosiaalilautakunnasta, sen jaostosta ja lautakunnan alaisesta viranhaltijasta on säädetty tapauksissa, joissa kuntainliitoilla ei ole sosiaalilautakuntaa.

Lakiehdotuksen 7 §:n 4 momentista valiokunta ehdottaa poistettavaksi säännöksen, jonka mukaan lisäjäsenet eivät saa olla enemmistönä sosiaalilautakunnan jaostossa. Muutosehdotuksen tarkoituksena on helpottaa niin sanottujen alueellisten jaostojen perustamista erityisesti suurissa kunnissa. Jaoston varsinaisten jäsenten ja lisäjäsenten varajäseniä koskeva kielto olla jaostossa enemmistönä jäisi kuitenkin edelleen voimaan.

Lakiehdotuksen 12 §:ään valiokunta ehdottaa teknisten korjausten lisäksi muutosta, jonka tarkoituksena on antaa sosiaalilautakunnan puheenjohtajalle muutoin sosiaalijohtajalle tai sosiaalisihteerille kuuluva toimivalta tapauksissa, joissa kunnassa ei ole mainittua viranhaltijaa tai tämä on estynyt tai esteellinen kyseistä tehtävää suorittamaan.

Lakiehdotuksen 13 §:n 1 momenttiin valiokunta ehdottaa otettavaksi uuden 6 kohdan, jonka mukaan kunnan lakimääräisiin tehtäviin sosiaalihuollossa kuluiisivat muun ohella sosiaalihuoltoa ja muuta sosiaaliturvaa koskevan koulutus-, tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan järjestäminen. Vaikka kunnat voisivat toteuttaa edellä mainittuja toimintoja valtionosuuteen oikeuttavina ilman erityistä sosiaalihuoltolakiin sisältyvää mainintaakin, valiokunta

pitää lisäystä sekä kuntien että sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta tarpeellisenä. Näiden toimintojen laajuus määritellään kulloinkin vahvistavassa kunnan sosiaalihuollon toteuttamissuunnitelmassa.

Lakiehdotuksen 17, 19, 27 ja 28 §:ään ehdotetut muutokset ovat kielellisiä lukuun ottamatta 28 §:n 4 momentin viimeisen lauseen poistamista. Säännöksen poistaminen ei aiheuta käytännön muutoksia, mutta näin voidaan estää mahdollisten virhetulkintojen syntyminen maksuvelvollisuutta koskevien riitojen ratkaisussa.

Lakiehdotuksen 29 ja 36 §:ään tehty muutosehdotukset ovat luonteeltaan teknisiä ja kielellisiä. Lisäksi valiokunta ehdottaa 29 §:ää täsmennettäväksi siten, että sanojen "huollon tai hoidon korvaamiseen" sijasta pykälässä säädetäisiin hoidosta tai huollosta määrätyn maksun korvaamisesta.

Lakiehdotuksen 38 §:n 1 momentin viimeistä lausetta valiokunta ehdottaa täydennettäväksi siten, että sosiaalilautakunnan on suoritettava toimeentulotuen takaisinperintään käytettyjen varojen jälkeen jäljelle jäävät varat välittömästi tuen saajalle.

Lakiehdotuksen 39 §:n 2 momenttiin valiokunta ehdottaa kielellisiä muutoksia.

Lakiehdotuksen 40 §:n 3 momentin mukaan sosiaalihuollon asiakkaalla on muun muassa oikeus saada tietoonsa sellainen aineisto, jolla on merkitystä häntä koskevan asian ratkaisemisessa. Kun sosiaalihuollon asiakkaan tiedon tarve saattaa koskea myös tilanteita, joissa ei ole varsinaisesti kysymys asian ratkaisemisesta, valiokunta ehdottaa säännöksen kirjoitettavaksi siten, että tietojensaantioikeus koskisi aineistoa, jolla on merkitystä asiakasta koskevassa asiassa. Lisäksi valiokunta ehdottaa säännökseen teknisiä ja kielellisiä muutoksia.

Lakiehdotuksen 41 §:n säännös ei sinänsä oikeuta asianomaista sosiaaliviranomaista pakko-keinojen käyttöön huollon tarpeessa olevan asuntoon päästäkseen, vaan hänen on pyydetävä poliisilta virka-apua. Tähän hänellä lakiehdotuksen 56 §:n 3 momentin mukaan onkin oikeus. Vaikka myös velvollisuus turvautua virka-apuun vastarintatilanteessa on ilman nimenomaista viittaustakin siten olemassa, valiokunta ehdottaa selvyiden vuoksi 41 §:ään otettavaksi uuden 2 momentin, jonka tarkoituksena on selvittää tilannetta tässä suhteessa.

Lakiehdotuksen 42 §:n 2 momenttiin tehty muutosehdotukset ovat kielellisiä.

Lakiehdotuksen 44 §:n 1 momentissa säädetään valvontaviranomaisen oikeudesta saada yksityisen sosiaalihuollon toteuttajalta valvonnan suorittamiseksi tarpeellisia tietoja palvelutoiminnasta. Tämä säännös on osittain päällekkäinen lakiehdotuksen 55 §:n 2 momentin säännöksen kanssa. Valiokunta ehdottaa 44 §:n 1 momentin kirjoitettavaksi siten, että siihen sisältyy myös 55 §:n 2 momentissa tarkoitettu tietojen antaminen. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa 55 §:n 2 momentin poistettavaksi. Samalla valiokunta ehdottaa 44 §:n 2 momenttiin kielellisiä täsmennyksiä.

Lakiehdotuksen 45 §:ssä säädetään muutoksenhausta sosiaalihuollon viranhaltijan tekemään päätökseen. Säännöksessä oleva viittaus lakiehdotuksen 12 §:ään saattaa kuitenkin johtaa rajanveto-ongelmiin ja epäyhtenäiseen käytäntöön kunnallisvalituksen ja hallintovalituksen välillä. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa säännöstä tarkistettavaksi siten, että kaikista viranhaltijan tekemistä päätöksistä muutoksenhaku ohjattaisiin ensivaiheessa sosiaalilautakuntaan. Samalla valiokunta ehdottaa pykälän 2 momenttiin kielellistä täsmennystä.

Lakiehdotuksen 46 ja 49 §:ään tehdyt muutosehdotukset ovat kielellisiä.

Lakiehdotuksen 53 §:ssä säädetään sosiaalilautakunnan alaisen ammatillisen henkilöstön täydennyskoulutuksesta, jonka tulee lakiehdotuksen mukaan tapahtua vähintään kerran kymmenessä vuodessa. Valiokunnan mielestä on kuitenkin kohtuullista edellyttää, että kunta olisi velvollinen määräämään henkilöstön täydennyskoulutukseen vähintään kerran viidessä vuodessa. Vastaavan muutoksen sosiaalivaliokunta ehdottaa tehtäväksi hallituksen esitykseen n:o 101 (1981 vp.) sisältyvän kansanterveyslain muutosehdotuksen käsittelyn yhteydessä.

Lakiehdotuksen 57 §:n 1 momentin mukaan henkilön holhooja tai muu huoltaja voi antaa luvan muutoin salassa pidettävän asian ilmaisemiseen. Kun salassapidettävän asian ilmaiseminen saattaa eräissä tapauksissa olla vastoin asianomaisen henkilön tahtoa silloinkin, kun henkilön holhooja tai muu huoltaja haluaisi tällaisen luvan antaa, ehdotetaan säännöstä tarkennettavaksi siten, että holhooja tai muu huoltaja voi antaa suostumuksen asian ilmaisemiseen vain, jos holhottavalla tai huollettavalla ei ole edellytyksiä arvostella annettavan suostumuksen merkitystä.

Lakiehdotuksen 58 ja 59 §:ään samoin kuin 61—65 §:ään tehdyt muutosehdotukset ovat teknisiä ja kielellisiä lukuun ottamatta 64 §:ää,

jota valiokunta ehdottaa täydennettäväksi siten, että kuntien olisi järjestettävä sosiaalihuollon hallintonsa tässä laissa säädetyllä tavalla viimeistään vuoden 1985 alusta lukien. Tarkoituksena on tältä osin säilyttää voimassa olevassa sosiaalihuoltolaissa oleva siirtymäkausi yhden lautakunnan järjestelmään siirtymiselle.

Valiokunnan kanta aloitteisiin

Lakialoitteeseen sisältyvä lakiehdotus on periaatteessa samansuuntainen, mutta pitemmälle menevä kuin hallituksen esitykseen sisältyvä ehdotus toimeentulotuen järjestämiseksi. Kun lakialoitteessa lisäksi ehdotetaan muutoksia eläkeikärajoihin, joita valiokunta ei katso voivansa tässä yhteydessä käsitellä, valiokunta ehdottaa lakialoitteen hylättäväksi.

Hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksyminen toteuttaa olennaisilta osiltaan toivomusaloitteissa esitetyt toivomukset. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa toivomusaloitteet hylättäviksi.

Valiokunnan muut kannanotot

Sosiaalihuoltolain voimaantulo on valiokunnan mielestä erittäin tärkeää kuntien sosiaalihuollon kehittämiseksi. Kuitenkaan lain voimaantulo sinänsä ei johda sosiaalihuollon voimavarojen lisääntymiseen ja sitä tietä palvelujen paranemiseen; sosiaalihuoltolaki luo ainoastaan puitteet myöhemmälle kehitykselle. Sosiaalivaliokunta haluaa tässä yhteydessä erityisesti painottaa sosiaalihuollon voimavarojen lisäämisen tärkeyttä sekä ikääntyvien ja muiden pitkäaikaista hoitoa ja huoltoa vaativien henkilöiden että lapsiperheiden tarvitsemien sosiaalipalvelujen turvaamiseksi.

Sosiaalivaliokunnan mielestä on tärkeää, että sosiaalihuoltolain nojalla annettavassa asetuksessa kunnan sosiaalilautakunnan tehtäviä täsmennetään siten, että lautakunnan on toimitettava sosiaalisten näkökohtien huomioonottamiseksi kunnan eri toiminnoissa kuten maankäytössä ja rakentamisessa, asumisen järjestämisessä, työllistämisessä, liikenne- ja muiden palvelujen järjestelyissä sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintojen järjestämisessä. Sosiaalilautakunnan tehtävänä tulee olla kunnan asukkaiden sosiaalisten epäkohtien omaehtoisen ehkäisemisen ja korjaamisen tukeminen sekä hyvinvointia tukevien ja edistävien olosuhteiden

ylläpitäminen ja kehittäminen. Tässä tehtävissä sosiaalilautakunnan tulee toimia yhteistyössä muiden viranomaisten, yhteisöjen ja kunnan asukkaiden kanssa sekä tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja ja muuta asiantuntija-apua. Lakiesityksen perusteella annettavaa asetusta valmisteltaessa tulee turvata myös muissa kuin kunnallisissa tehtävissä toimivan epäpätevän henkilöstön asema.

Valiokunnan käsityksen mukaan on tärkeätä, että kunnat pyrkivät sosiaalihuollon alueella nykyistä tehokkaampaan yhteistyöhön eri korkeakoulujen kanssa sosiaalihuollon tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan järjestämisessä. Lakiehdotuksen hyväksyminen valiokunnan ehdottamassa muodossa antaa tähän valiokunnan käsityksen mukaan myös entistä paremmat käytännön mahdollisuudet.

Vaikka valiokunta on lakiehdotuksia käsitellessä päättänyt hallituksen esityksestä ilmenevälle kannalle kasvatuseuvoloiden uudelleenjärjestelyn osalta, valiokunta korostaa kasvatuseuvoloiden toiminnan tärkeyttä ja katsoo, että tämän työn edellytykset on turvattava sosiaalihuoltolakia sovellettaessa. Valiokunta toteaa, että lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut jäävät edelleen varsin hajanaisiksi, minkä vuoksi valiokunta kiirehtii vireillä olevaa selvitystyötä näiden palvelujen kehittämisohjelman aikaansaamiseksi.

Tässä yhteydessä valiokunta kiirehtii valmis-teilla olevien lastensuojelua, vammaishuoltoa ja päihdehuoltoa koskevien kokonaisuudistusten valmistelua siten, että tarvittavat lakiesitykset voidaan antaa ja käsitellä eduskunnassa hyvissä ajoin ennen nyt käsiteltävänä olevan lainsäädännön voimaantuloa. Niin ikään valiokunta kiirehtii sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön koulutuksen uudistamista vastaamaan nykyistä paremmin työn vaatimuksia.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksen 36 §:n perustelut toimeentulotuen takaisinperinnän harkinnanvaraisuudesta ovat ristiriidassa lakitekstin kanssa. Valiokunta pitää selvänä, että kysymys tältä osin ei ole tarkoituksenmukaisuusharkinnasta. On muutoinkin erityisen tärkeätä huolehtia siitä, että takaisinperintää koskevat säännökset eivät käytännössä tosiasiaa estä toimeentulotuen saamista.

Edellä olevan perusteella sosiaalivaliokunta, joka valtiopäiväjärjestyksen 45 §:n ja eduskunnan työjärjestyksen 24 §:n nojalla on valinnut puheenjohtajansa esittelijäksi antamaan tarpeellisia tietoja asiaa eduskunnan täysistunnossa käsiteltäessä, kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Sosiaalihuoltolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Lain soveltamisala

1 §

Sosiaalihuollolla tarkoitetaan tässä laissa sosiaalipalveluja, toimeentulotukea, sosiaaliavustuksia ja niihin liittyviä toimintoja, joiden tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä (*poist.*).

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

2 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

2 luku

Hallinto

3 ja 4 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

5 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Sosiaalihuollon järjestämisestä kunta voi huolehtia siten (*poist.*) kuin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 3 §:ssä on säädetty.

Mitä tässä laissa on säädetty kunnasta ja kunnan asukkaasta, sovelletaan vastaavasti kun-

tainliiton hoidettavaa sosiaalihuoltoa koskevilta osin kuntainliittoon ja sen jäsenkunnan asukkaaseen, jollei sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetusta laista muuta johdu. Samoin kuntainliiton liittohallitukseen, sen jaostoon ja liittohallituksen alaiseen viranhaltijaan sovelletaan mitä sosiaalilautakunnasta, sen jaostosta ja lautakunnan alaisesta viranhaltijasta on säädetty, jollei kuntainliitolla ole sosiaalilautakuntaa.

6 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

7 §

(1—3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Milloin sosiaalilautakunnassa on viisi tai useampia jaostoja, voidaan johtosäännöllä määrätä, että jaoston jäsenenä on myös valtuuston erikseen tehtävää varten valitsema lautakunnan lisäjäsen ja tämän varajäsen. (Poist.)

8—11 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

12 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Sosiaalijohtajalla ja sosiaalisihiteerillä on oikeus sosiaalilautakunnan vahvistamien perusteiden ja yleisten ohjeiden mukaisesti lautakunnan puolesta päättää kiireellisissä tapauksissa sosiaalihuollon antamisesta ja siihen liittyvistä muista toimenpiteistä, panna vireille korvaus- ja muut hakemukset, antaa lausuntoja, tehdä esityksiä ja hakea muutoksia päätöksiin (poist.) samoin kuin itse tai asiamiehen välityksellä käyttää lautakunnan puhevaltaa.

Mitä 2 momentissa on säädetty sosiaalijohtajasta ja sosiaalisihiteeristä, sovelletaan sosiaalilautakunnan puheenjohtajaan, jos kunnassa ei ole mainittua viranhaltijaa tai tämä on estynyt tai esteellinen tehtävää suorittamaan.

3 luku

Kunnan sosiaalihuolto

13 §

Sosiaalihuoltoon kuuluvina velvollisuuksina kunnan on huolehdittava sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin kulloinkin säädetään ja sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja val-

tionosuudesta annetun lain tarkoittamassa toteuttamissuunnitelmassa määrätään:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä.)

4) ohjauksen ja neuvonnan järjestämisestä sosiaalihuollon ja muun sosiaaliturvan etuudesta ja niiden hyväksikäyttämisestä; (poist.)

5) sosiaalihuoltoa ja muuta sosiaaliturvaa koskevan tiedotustoiminnan järjestämisestä; sekä

6) sosiaalihuoltoa ja muuta sosiaaliturvaa koskevan koulutus-, tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan järjestämisestä.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

14 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

15 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Milloin laitoshuollon tarpeen arvioidaan keskeyttävän yli 14 vuorokautta, sosiaalilautakunnan on viipymättä kirjallisesti ilmoitettava laitoshuollon järjestämisestä sen kunnan sosiaalilautakunnalle, jolle huollon järjestäminen olisi 13 §:n mukaan kuulunut. (Poist.)

16 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

Sosiaalipalvelut

17 §

Kunnan on jäljempänä säädettyin tavoin huolehdittava (poist.) seuraavien sosiaalipalveluiden järjestämisestä:

- 1) sosiaalityö;
- 2) kasvatus- ja perheneuvonta;
- 3) kotipalvelut;
- 4) asumispalvelut;
- 5) laitoshuolto; sekä
- 6) perhehoito.

Kunnan on myös huolehdittava lasten ja nuorten huollon, lasten päivähoiton, kehitysvammaisten erityishuollon ja invalidihuollon palveluiden, otollapsineuvontaan ja isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen sekä elatusavun turvaamiseen kuuluvien toimenpiteiden sekä päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoon kuuluvien palveluiden ja muiden sosiaalipalveluiden järjestämisestä sen mukaan kuin niistä on lisäksi erikseen säädetty.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

18 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

19 §

Kasvatus- ja perheneuvonnalla tarkoitetaan asiantuntija-avun antamista kasvatus- ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävää sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa.

20—26 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

27 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Kunta voi lisäksi hankkia tai varata sosiaalilautakunnan käyttöön tarpeen mukaan myös muita asuntoja 23 §:ssä tarkoitettujen henkilöiden asumisen järjestämistä varten.

28 §

Kunnan järjestämät 17 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut sosiaalipalvelut ovat maksuttomia. *Muista sosiaalipalveluista voidaan periä maksu sen mukaan (poist.) kuin asetuksella tarkemmin säädetään.*

Sosiaalipalveluista perittävä maksu voidaan säätää suoritettavaksi henkilön maksukyvyyn mukaan.

Sosiaalipalvelusta määrätty maksu voidaan jättää perimättä tai sitä voidaan alentaa, jos henkilön elatusvelvollisuus, toimeentuloedellytykset tai huollolliset näkökohdat huomioon ottaen siihen on syytä. (Poist.)

29 §

Milloin henkilölle on järjestetty (poist.) 24 §:ssä tarkoitettua laitoshuoltoa tai 25 §:ssä tarkoitettua perhehoitoa, voi sosiaalilautakunta periä ja nostaa henkilölle tulevat eläkkeet, elin-*korot, elatusavut, avustukset* tai muut jatkuvat tai kertakaikkiset tulot, korvaukset tai saamiset siltä ajalta, jonka laitoshuolto tai perhehoito kestää. Sosiaalilautakunta voi periä ja nostaa mainitut tulot, korvaukset ja saatavat sen estämättä, mitä muussa laissa on säädetty, sekä käyttää niitä (poist.) hoidosta tai huollosta määrätyn maksun korvaamiseen ottaen kuitenkin huomioon, mitä sellaisten varojen käyttämisestä ehkä muualla on säädetty.

Jos sosiaalilautakunta on ilmoittanut 1 momentissa tarkoitetun tulon, korvauksen tai saamisen suorittajalle vähintään kaksi viikkoa ennen maksupäivää, että tuloa, korvausta tai saa-

mista ei saa suorittaa (poist.) henkilölle itselleen, voi suoritus tapahtua laillisin vaikutuksin vain sosiaalilautakunnalle.

Toimeentulotuki

30—35 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

36 §

Toimeentulotuen takaisin perimisen edellytyksenä on, että korvausvelvollisella asiasta päätettäessä (poist.) tai (poist.) myöhemmin on oikeus saada sellaisia tuloja tai sellaista omaisuutta, josta korvaus voidaan periä vaarantamatta korvausvelvollisen tai sellaisen henkilön toimeentuloa, josta hän pitää huolta tai on velvollinen pitämään huolta.

Korvausvelvollisen asuntoa, tarpeellista asuin-irtaimistoa ja tarpeellisia työvälineitä ei voida hänen elinaikanaan pakkotoimin myydä tai muutoin käyttää toimeentulotuen takaisin perimiseen.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

37 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

38 §

Milloin toimeentulotukea on myönnetty joko kokonaan tai osaksi enakkona odotettavissa olevaa eläkettä, elinkorkoa, elatusapua, avustusta tai muuta jatkuvaa tai kertakaikkista tuloa, korvausta tai saamista vastaan, voi sosiaalilautakunta periä ja nostaa sen estämättä, mitä muussa laissa on säädetty, henkilölle tulevat edellä tarkoitetut tulot, korvaukset ja saamiset siltä ajalta kuin tukea on annettu enakkona ja käyttää niitä enakkona annetun tuen takaisinperintään. Sosiaalilautakunnan on suoritettava toimeentulotuen takaisinperintään käytettyjen varojen jälkeen jäljelle jäävät varat välittömästi tuen saajalle.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

4 luku

Menettely sosiaalihuollon toteuttamisessa

39 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on yksilön ja perheen ongelmat otettava huomioon (poist.)

siten, että (*poist.*) *toimenpiteet niiden ratkaisemiseksi (poist.) yhteensovitetään.*

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

40 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus *saada tieto* sellaisesta sosiaalihuollon viranhaltijan ja sosiaalilautakunnan hallussa olevasta asiakirjasta ja muusta (*poist.*) aineistosta, jolla on merkitystä häntä koskevassa asiassa (*poist.*).

Mitä (*poist.*) 3 momentissa on säädetty sosiaalihuollon asiakkaan oikeudesta *saada tieto* häntä koskevasta asiakirjasta ja aineistosta, koskee myös holhoojaa silloin, kun siihen on perusteltua syytä.

41 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Milloin asuntoon tai olinpaikkaan pääsemisen estetään, on sosiaaliviranomaisen pyydettyä vä 56 §:n 3 momentissa tarkoitettua virka-apua poliisiviranomaiselta.

5 luku

Kuntien keskinäiset korvaukset

42 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Hakemus (poist.) 1 momentissa tarkoitetun korvauksen saamiseksi on pantava (poist.) vireille lääninoikeudessa kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun laitoshuoltoa on alettu antaa. Jollei hakemusta panna vireille sanotussa määräajassa, menettää kunta oikeuden saada korvausta laitoshuollosta, jonka se on antanut ennen hakemuksen vireillepanoa ja jota asianomainen kunta ei ole kirjallisesti suostunut korvaamaan.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

6 luku

Yksityisen sosiaalihuollon valvonta

43 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

44 §

Valvontaviranomaisella on oikeus saada valvonnan suorittamiseksi tarpeelliset tiedot (*poist.*) toiminnasta ja päästä palvelutoiminnan järjestämisessä käytettyyn toimintayksikköön.

Jos (*poist.*) palvelutoiminnan järjestämisessä *havaitaan (poist.) puutteellisuuksia tai epäkohtia*, valvontaviranomaisen on annettava ohjeet ja määräys puutteellisuuksien korjaamiseksi tai epäkohtien poistamiseksi sekä *samalla* asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

7 luku

Muutoksenhaku

45 §

Sosiaalilautakunnan alaisen viranhaltijan tekemään päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

Edellä (poist.) 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen tyytymättömällä on oikeus asetuksessa tarkemmin säädettyä tavalla saada päätös sosiaalilautakunnan käsiteltäväksi, jos hän 14 päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan sitä vaatii. Päätökseen on liitettävä ohjeet sen saattamisesta lautakunnan käsiteltäväksi.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

46 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Mitä 1 momentissa on säädetty, ei sovelleta muulloinkaan, milloin muutoksenhausta on säädetty toisin tai *se on kielletty (poist.)*, eikä milloin päätös kunnallislain (953/76) mukaan voidaan siirtää kunnanhallituksen käsiteltäväksi.

47 ja 48 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

49 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Lääninoikeuden päätöksestä, joka koskee kuntien välistä erimielisyyttä laitoshuollon antamisvelvollisuudesta tai laitoshuollon kustannusten korvaamisesta, (*poist.*) saa valittaa, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

50 ja 51 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

8 luku

Erinäiset säännökset

52 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

53 §

Milloin sosiaalihuolto pitää sitä tarpeellisena, kunta on velvollinen määräämään sosiaalilautakunnan alaisen ammatillisen henkilöstön tämän toimialaa koskevaan sosiaalihuollon hyväksymään täydennyskoulutukseen, kuitenkin vähintään kerran viidessä vuodessa.

54 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

55 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)
(2 mom. poist.)

56 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

57 §

Valtion ja kunnan palveluksessa olevat, muut niiden tehtäviä suorittavat tai niiden toimintayksiköissä työskentelevät henkilöt, kunnan luottamushenkilöt sekä sosiaalihuollon järjestämisessä asiantuntijoina käytetyt henkilöt eivät saa ilman asianomaisen henkilön tai, milloin hänellä ei ole edellytyksiä arvostella annettavan suostumuksen merkitystä, hänen holhoojansa tai muun huoltajan lupaa ilmaista yksityistä tai perheen salaisuutta, josta he asemansa tai tehtävänsä perusteella ovat saaneet tietää. Tämä salassapitovelvollisuus koskee myös muun julkisoikeudellisen yhteisön tai yksityisen palvelujen tuottajan ylläpitämän sosiaalihuollon laitoksen tai muun toimintayksikön toimintaan tai muutoin järjestettyyn vastaavaan sosiaalihuollon toimintaan osallistuvaa henkilöä.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

58 §

Joka rikkoo 57 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, sosiaalihuoltolaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Milloin joku 56 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa kieltäytyy antamasta siinä tarkoitettuja tietoja, on hänet tuomittava sosiaalihuoltolaissa

säädetyn tietojenantamisvelvollisuuden rikkomisesta (poist.) 1 momentissa (poist.) säädettyyn rangaistukseen.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitettua teosta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi, eikä 2 momentissa tarkoitettua teosta, ellei sosiaalihuollon viranomainen ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.

59 §

Asiakirjoista, joita sosiaalilautakunta tai sen alainen viranhaltija antaa henkilölle hänen sosiaalihuoltoaan koskevissa asioissa, ei saa periä lunastusta eikä maksua.

60 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

9 luku

Voimaantulosäännökset

61 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tällä lailla kumotaan sosiaalihuollon hallinnosta 20 päivänä tammi-kuuta 1950 annettu laki (34/50), heinäkuun 2 päivänä 1971 annettu kasvatusneuvolalaki (568/71), kunnallisesta kodinhoitoavusta 6 päivänä touko-kuuta 1966 annetun lain (270/66) 1, 2, 3 ja 5 luku lain 21 §:ää lukuunottamatta sekä 17 päivänä helmikuuta 1956 annettu huolto-apulaki (116/56) lain 5 §:ää lukuunottamatta, kaikki niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.

62 §

Milloin muussa laissa on säädetty noudatettavaksi 61 §:n mukaan kumottavia säädöksiä tai säännöksiä, noudatetaan, mitä sosiaalihuoltolaissa on säädetty.

63 §

Milloin 61 §:ssä mainittuihin säädöksiin perustuva asia on vireillä tai milloin vireillepanotahi muutoksenhakuaika päättyy vasta tämän lain voimaantulon jälkeen, sovelletaan tämän lain voimaantullessa voimassa olleita säännöksiä.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

64 §

Edellä 61 §:ssä mainittujen säädösten nojalla vahvistettuja tai hyväksyttyjä ohje- ja johtosääntöjä, niiltä osin kuin ne eivät ole ristiriidassa tämän lain säännösten kanssa, on noudatettava, kunnes uudet johtosäännöt on hyväksytty. Kunnan sosiaalihuolto on 61 §:stä poiketen järjestettävä 2 luvussa säädetyllä tavalla viimeistään vuoden 1985 alusta lukien.

Samalla valiokunta ehdottaa,

että lakialoitteeseen n:o 381 (1979 vp.) sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 27 päivänä toukokuuta 1982

65 §

Milloin sosiaalilautakunta on myöntänyt henkilölle 61 §:ssä mainittuihin säädöksiin perustuvan jatkuvaksi katsottavan etuuden, on sosiaalilautakunnan viran puolesta hakemuksetta muutettava se tämän lain mukaiseksi etuudeksi niin, ettei henkilön asema lain muutoksen johdosta heikkene.

66—68 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

Lopuksi valiokunta ehdottaa,

että toivomusalitteet n:ot 1159, 1267 ja 1405 (kaikki 1979 vp.) hylättäisiin.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja M. Puhakka, varapuheenjohtaja Kauppi ja jäsenet Ajo, Alppi (osittain), Halonen, Joutsenlahti, Jun-

tumaa, Mikkola, Pesola, Pokka, Raudaskoski, Saarikoski (osittain), Savola, Savolainen, Stenius-Kaukonen ja Zilliacus sekä varajäsen Pelto (osittain).

Vastalauseita

I

Hallituksen esityksessä sosiaalihuoltolaiksi on 56 §:ään ehdotettu sosiaalihuollon viranomaisille tietojensaantioikeutta, joka antaisi näille viranomaisille laajat valtuudet jopa ilman asianomaisen suostumusta ja vastoin nimenomaista kieltoa saada kaikki ne tiedot, jotka nämä katsovat tarpeelliseksi tehtäviensä suorittamista varten. Emme voi hyväksyä nyt esitetyn mukaista ehdotusta, jolla kaikki sosiaalihuollon viranomaiset valtuutettaisiin saamaan hyvinkin intiimejä tietoja henkilöistä jopa vastoin heidän tahtoaan. Se, että sosiaalihuollon viranomaisille on, kuten useille muillekin viranomaisille, asetettu salassapitovelvollisuus, ei ole riittävä peruste rajattomaan tietojensaantioikeuteen.

Tähänastisessa lainsäädännössä on otettu huomioon ja pidetty vielä erityisen tärkeänä niiden viranomaisten ja henkilöiden salassapitovelvollisuutta, jotka virassaan tai työssään saavat tietoja ihmisten hyvinkin henkilökohtaisista asioista. Poikkeuksia salassapitovelvollisuuden on katsottu voitavan sisällyttää vain tietyissä erityistapauksissa. Vuonna 1956 säädettyyn kansaneläkelakiin ja vuonna 1963 säädettyyn sairausvakuutuslakiin on tällaisia säännöksiä otettu, mutta kyseisten säännösten nojalla voidaan salassapitovelvollisuudesta poiketa vain sellaisen henkilön osalta, joka on hakenut näiden lakien mukaista etuutta, jos nimenomaan häntä itseään koskevan asian ratkaisemiseksi tarvitaan selvitystä hänen terveyden-

tilastaan. Näissä tapauksissa henkilö itse tekee korvaushakemuksen ja hän on jo tällöin antanut suostumuksen tietojen saantiin. Kysymys siis on hakijan sallimasta tietojensaantioikeudesta, joka kohdistuu vain häntä itseään koskeviin tietoihin. Hallituksen esityksen perusteissa viitataan edellä mainittuihin kansaneläkelain 83 §:ään ja sairausvakuutuslain 68 §:ään ja todetaan, että tietojensaantioikeutta on laajennettu uudemmassa lainsäädännössä. Kuitenkaan esimerkiksi vuonna 1965 säädettyssä laissa tapaturmavirastosta (389/65) ei nyt ehdotetun kaltaista laajennusta ole hyväksytty. Huomattavaa myös on, että esimerkiksi poliisiviranomaisille tai tuomioistuimille ei ole säädetty yleistä oikeutta saada tietoja salassapidettävistä asioista. Nyt käsiteltävänä oleva lakiesitys siis asettaisi sosiaalihuollon viranomaiset kaikista muista viranomaisista poikkeavaan asemaan, mihin ei nähdäksemme ole mitään syytä. Tämän vuoksi esitämme lakiesityksen 56 §:n 1 momenttiin lisäystä, joka rajoittaisi sosiaaliviranomaisten tietojensaantioikeutta.

Lakiesityksen 58 §:n 2 momentissa pyritään kriminalisoimaan myös ne tapaukset, jolloin henkilö kieltäytyy antamasta 56 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa siinä tarkoitettuja tietoja. Katsomme, että sosiaalihuollon viranomaisilla on kuitenkin muita keinoja saada niskoitteleva tietojenantaja antamaan tarvittavat tiedot ja, että sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta on aivan liian ankara rangaistus tietojen

antamatta jättämisestä. Näin ollen sosiaalihuollon lainsäädäntöön ei tulisikaan jättää mainitunlaista sanktiota, vaan tulisi käyttää jo muussa lainsäädännössä olevia keinoja ilmaisuvelvollisuutensa laiminlyöneisiin.

Edellä esittämämme perusteella ehdotamme kunnioittavasti,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisena muutoin paitsi että sen 56 ja 58 § hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

56 §

Valtion ja kunnan viranomaisen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, kansaneläkelaitos, eläketurvakeskus, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, vakuutuslaitos, huoltotoimintaa tai sairaanhoitotoimintaa harjoittava yhteisö tai laitos ovat velvollisia pyynnöstä antamaan maksettua sosiaalihuollon viranomaisille näiden tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja selvitykset, *noudattaen kuitenkin, mitä muualla laissa salassapitovelvollisuudesta on säädetty.*

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

58 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)
(2 mom. *poist.*)
(2 mom. kuten valiokunnan mietinnön 3 mom.)

Helsingissä 27 päivänä toukokuuta 1982

Eeva Kauppi
Saara Mikkola

Helena Pesola
Helge Saarikoski
Anssi Joutsenlahti

Väinö Raudaskoski
Antero Juntumaa

II

Hallituksen esityksen hyväksyminen merkitsisi kasvatusneuvolatoiminnan lakkaamista erillisenä toimintana. Useat asiantuntijat ovat lausunnoissaan todenneet tämän merkitsevän lasten ja nuorten tarvitsemien erityispalvelujen heikentymistä.

Viime vuosina ovat lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöt nopeasti lisääntyneet. Niiden hoidossa on saatu hyviä kokemuksia kasvatusneuvoloiden monipuolisten asiantuntija-

ryhmien avulla annetusta psykoterapiasta. Tätä toimintamuotoa ei pitäisi heikentää, vaan päinvastoin kehittää entisestään.

Kasvatusneuvolatoiminta tulisi edelleenkin säilyttää erillisenä toimintamuotonaan.

Lakiehdotuksen 21 §:ssä määritellään, millä perusteilla kotipalveluja voidaan antaa. Mielestämme kyseiseen pykälään tulee lisätä kohta, josta ilmenee, että kotipalveluja tulee saada myös tilanteissa, joissa on kysymys ennalta

ehkäisevästä, fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia edistävästä toiminnosta.

Kokoomuksen vastalauseesta ilmenevillä perusteilla kannatamme 56 §:n 1 momentin hyväksymistä jäljempänä esitetyllä tavalla muutettuna.

Edellä sanotun perusteella ehdotamme,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Sosiaalihuoltolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—16 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

17 §

Kunnan on huolehdittava, siten kuin jäljempänä säädetään, seuraavien sosiaalipalveluiden järjestämisestä:

- 1) sosiaalityö;
(*poist.*)
- 2) kotipalvelut;
- 3) asumispalvelut;
- 4) laitoshuolto; sekä
- 5) perhehoito.

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

18 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

19 §

(*Poist.*)

19 §

(Kuten valiokunnan mietinnön 20 §.)

20 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnön 21 §:n 1 mom.)

Kotipalveluja voidaan antaa myös silloin, kun ne ovat tarpeen saajan tai hänen perheenjäsenensä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

21—54 §

(Kuten valiokunnan mietinnön 22—55 §.)

55 §

Valtion ja kunnan viranomaisen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, kansaneläkelaitos, eläketurvakeskus, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, vakuutuslaitos, huoltotoimintaa tai sairaanhoitotoimintaa harjoittava yhteisö tai laitos ovat velvollisia pyynnöstä antamaan maksutta sosiaalihuollon viranomaisille näiden tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja selvitykset, *noudattaen kuitenkin, mitä muualla laissa salassapitovelvollisuudesta on säädetty.*

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnön 56 §:n 2 ja 3 mom.)

56—59 §

(Kuten valiokunnan mietinnön 57—60 §.)

60 § (61 §)

Tämä laki tulee voimaan *päivänä* kuuta 19 . Sillä kumotaan sosiaalihuollon hallinnosta 20 päivänä tammikuuta 1950 annettu laki (34/50) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen (*poist.*), kunnallisesta kodinhoitoavusta 6 päivänä toukokuuta 1966 annetun lain (270/66) 1, 2, 3 ja 5 luku niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen, lukuun ottamatta 21 §:ää sekä 17 päivänä helmikuuta 1956 annettu huoltoapulaki (116/56) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, lukuun ottamatta 5 §:ää.

61—67 §

(Kuten valiokunnan mietinnön 62—68 §.)

Helsingissä 27 päivänä toukokuuta 1982

Antero Juntumaa

Anssi Joutsenlahti

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite

Helsingissä,
10 päivänä marraskuuta 1981
Lausunto n:o 7

Sosiaalivaliokunnalle

Sosiaalivaliokunta on kirjeellään 2 päivältä lokakuuta 1981 eduskunnan päätöksen mukaisesti pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 102 sosiaalihuoltolaiksi. Asian johdosta ovat olleet kuuluttavina osastopäällikkö Matti Marjanen sosiaalija terveysministeriöstä sekä professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki ja professori Ilkka Saraviita. Käsiteltävään asian yksinomaan valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 41 §:n mukaan sosiaalityöntekijällä on oikeus sosiaalijohtajan tai sosiaalisihteerin määräyksestä huollon tarpeen selvittämiseksi päästää sosiaalihuollon ilmeisessä tarpeessa olevan henkilön asuntoon tai muuhun olinpaikkaan, milloin tällaisen henkilön etu terveyden, kehityksen tai turvallisuuden vakavan vaarantumisen vuoksi sitä välttämättä vaatii eikä sosiaalihuollon tarve muutoin ole selvitettävissä.

Hallitusmuodon 11 §:n mukaan Suomen kansalaisen kotirauha on loukkaamaton, mutta kotietsinnän edellytyksistä ja toimittamisesta säädetään lailla. Myös muissa kuin kotietsintätapauksissa, joista käsiteltävänä olevassa lakiehdotuksessa ei ole kysymys, on kotirauhan piiriin tunkeutumisen katsottu pääsääntöisesti edellyttävän lailla säätämistä.

Rikoslain 24 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan rangaistaan kotirauhan rikkomisesta sitä, joka ilman laillista syytä loukkaa toisen kotirauhaa. Kotirauhan piiriin puuttumisen laillisenä perusteena voivat lainsäädäntökäytännön mukaan olla julkiseen oikeuteen perustuva valtuus tai lailla säädetty yksityisoikeudellinen peruste. Oikeudenvastaisuuden poistavana perusteena on vielä mainittu hätävarjelu- ja pakotilanteet.

Julkiseen oikeuteen perustuvia valtuuksia kotirauhan suojasta poikkeamiseen sisältyy lainsäädäntöön useita. Hallitusmuodon 11 §:n 2 momentin tarkoituksessa on annettu laki takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa. Poliisilain nojalla poliisilla on oikeus kotirauhaa loukkaaviin toimenpiteisiin laissa mainituin edellytyksin ja laajuudessa rangaistavien tekojen estämiseksi. Poliisilain 19 §:n 2 momentin säännös oikeuttaa poliisin ottamaan huostaansa henkilön tämän vaarantaessa käytöksellään oman tai muiden turvallisuuden. Pidättämisen tai vangitsemisen edellytysten ollessa olemassa poliisi voi ottaa henkilön kiinni kotirauhan piiriin tunkeutumalla samoin kuin tuomitun ehdottoman vapausrangaistuksen täytäntöönpanemiseksi. Oikeudenkäymiskaaren mukaan ilman laillista estettä oikeudesta pois jäänyt asianosainen tai todistaja voidaan määrätä tuotavaksi oikeuteen. Myös tällaisessa tapauksessa kiinniottaminen voi tapahtua kotirauhan piiriin kuuluvalla alueella.

Edellä mainituissa tapauksissa kotirauhan suojasta poikkeamista voidaan pitää tärkeän yleisen edun vaatimana. Samoin on asianlaita myös sosiaalihuollon, terveydenhoidon, työsuojelun, elinkeinovalvonnan ja verotuksen alalla lailla säädettyjen tarkastusvaltuuksien osalta, jotka merkitsevät poikkeamista kotirauhansuojasta, joskin tarkastusvaltuudet kohdistuvat useissa tapauksissa liiketiloihin, työpaikkoihin ja varastoihin. Samaa julkista etua palvelevat myös valtuusrikoslain, epäasevellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain sekä palo- ja pelastustoimesta annetun lain asianomaiset säännökset.

Yksityisoikeudellisin perustein on kotirauhan piiriin tunkeutuminen säädetty mahdolliseksi asunto-osakeyhtiölain 22 §:ssä ja huo-

neenvuokralain 22 §:ssä. Kotirauhan loukkaamisen oikeudenvastaisuuden poistavana perusteena voivat olla myös rikoslain 3 luvun 6 ja 10 §:ssä tarkoitettut hätävarjelu- ja pakkotilanteet.

Hallitusmuodon 11 §:n säätämishistoria osoittaa, ettei 2 momentissa mainittua kotietsintää pidetty yksinomaisena, vaan ainoastaan tärkeimpänä poikkeuksena 1 momentissa säädetystä kotirauhan suojasta. Lainsäädäntökäytännössä on, tosin ilman perustuslakivaliokunnan aikaisempaa nimenomaista myötävaikutusta, omaksuttu käsitys, että kotirauhasta poikkeamisesta voidaan säätää lailla muissakin kuin kotietsintätapauksissa.

Hallitusmuodon 11 §:n ja vakiintuneen lainsäädäntökäytännön huomioon ottaen on kotirauhan suojasta poikkeamisesta säädettävä lailla ja pääsääntöisesti vain tärkeän yleisen edun sitä vaatiessa. Valtuudet kotirauhan piiriin tunkeutumiseen olisi annettava vain virkavastuulla toimivalle henkilölle, jolle ei tulisi antaa oikeutta itse käyttää pakkokeinoja, vaan hänen olisi turvauduttava poliisin virka-apuun. Muiden yksityisten henkilöiden hallitusmuodon II luvussa tarkoitettujen oikeuksien asianmukainen huomioon ottaminen tai turvaaminen voi kuitenkin eräissä tapauksissa poikkeuksellisesti perustaa lailla säädettävissä olevan vastaavan oikeuden kotirauhan suojasta poikkeamiseen ja virka-apuun muissakin kuin hätävarjelu- ja pakkotilanteissa.

Perustuslakivaliokunta toteaa, että käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen 41 §:n säännös ei sinänsä oikeuta asianomaista sosiaaliviranomaista pakkokeinojen käyttöön huollon tarpeessa olevan henkilön asuntoon päästäkseen, vaan hänen on pyydettävä poliisin virka-apua, mihin hänellä lakiehdotuksen 56 §:n 3 momentin mukaan on oikeus. Perustuslakivaliokunta pitää perusteltuna, että lakiehdotuksen 41 §:ään lisätään asianmukainen viittaus 56 §:n 3 momenttiin, vaikka velvollisuus turvautua

virka-apuun vastarintatilanteessa on ilman nimenomaista viittaustakin olemassa.

Sosiaalihuollon hallinnosta annetun lain 21 §:n 4 momentti sisältää voimassa olevan yleissäännöksen virka-avusta sosiaalihuollossa, joka on sisällöltään yhdenmukainen lakiehdotuksen 56 §:n 3 momentin kanssa. Lakiehdotuksen 41 §:ää vastaavia virka-avun edellytyksiä ei ole voimassa olevassa lainsäädännössä määritelty, joten lakiehdotus merkitsee tältä osin yksilön oikeusturvan kannalta myönteistä parannusta vallitsevaan oikeustilaan verrattuna. Säännös ei anna sosiaalityöntekijälle oikeutta tunkeutua asuntoon väkivalloin vastoin sen haltijan tahtoa, vaan tarkentaa voimassa olevaan lainsäädäntöön verrattuna virka-avun saamisen edellytyksiä.

Lakiehdotuksen 41 §:n tarkoituksena on asianomaisten henkilön hallitusmuodon 6 §:n 1 momentissa turvattujen oikeuksien takaaminen tapauksissa, joissa asianomainen ei itse kykene tai halua niistä huolehtia. Kansalaisten terveyden ja ruumiillisen koskemattomuuden turvaamista kaikissa tilanteissa on pidettävä tärkeän yleisen edun vaatimana. Lakiehdotuksen 41 §:n säännöstä on poikkeuksena hallitusmuodon 11 §:stä tulkittava ahtaasti, joten säännös ei anna asianomaisille sosiaaliviranomaisille laillista perustetta mihinkään muuhun kuin säännöksessä nimenomaan mainittuun toimenpiteeseen ja säännöksessä nimenomaan mainituin edellytyksin.

Edellä esitettyyn viitaten perustuslakivaliokunta, jolla ei ole muita valtiosääntöoikeudellisia huomautuksia hallituksen esityksen johdosta, esittää kunnioittaen lausuntonaan,

että hallituksen esitykseen n:o 102 sosiaalihuoltolaiksi sisältyvä lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisessa järjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan puolesta:

Erkki Pystynen

Martti Manninen

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Pystynen, varapuheenjohtaja Liedes, jäsenet Eenilä, Kemppainen, Knuuttila (osittain), Laitinen,

Luttinen, Muroma, Männistö, Pelttari, Tuomaala ja Zyskowicz sekä varajäsen Anna-Liisa Jokinen.
